

AZƏRBAYCANDA DİSTANT TƏHSİLİN TƏŞKİLİ

SƏBİNƏ CƏFƏROVA

Bakı Slavyan Universitetinin pedaqogika və psixologiya kafedrasının
doktorantı. e-mail: sabina_16_86@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-4083-9495>

Məqaləyə istinad:

Cəfərova S. (2021). Azərbaycanda
distant təhsilin təşkili. *Azərbaycan
məktəbi*. № 4 (697), səh. 105–110

ANNOTASIYA

Bütün sahələrin inkişafına təsir göstərən təhsil cəmiyyətin uğurlu istiqamətə yönləndirilməsində və mütərəqqi ənənələr vasitəsilə yüksək nailiyyətlərə çatmasında ən vacib istiqamətlərdən biri hesab edilir. Müasir dünyada gedən qloballaşma və informasiya cəmiyyəti ictimai həyatın bütün sahələrində, xüsusən təhsil sahəsində əsaslı dəyişiklikləri, yeni strateji yanaşmaları zəruri etmişdir. Cəmiyyətin informasiya-laşdırılması COVID-19 pandemiyası dövründə xüsusi aktualıq kəsb edən distant təhsil modelini formalaşdırır. Bu təhsilalma forması, kompüterlərin və rabitə texnologiyalarının köməyi ilə həyata keçiriləndən məsafədən təhsil almaq istəyənlərin sayının artması müəyyən çətinliklərə səbəb olur. Ona görə də müasir elm və təcrübə potensialının öyrənilməsi istiqamətində Azərbaycanda məsafədən təhsilin inkişafı, təhsilalanların motivasiyası, təhsilin keyfiyyəti, distant təhsil texnologiyalarının metodiki və informasiya təminatı məsələlərinin öyrənilməsi əsas vəzifələrdən biri hesab edilir.

Açar sözlər: Təhsil, distant, kompüter, təhsilalma forması, metod.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 24.05.2021

Qəbul edilib: 04.08.2021

ORGANIZATION OF DISTANCE EDUCATION IN AZERBAIJAN

SABINA JAFAROVA

Baku Slavic University, Department of Pedagogy and Psychology, Doctoral student. e-mail: sabina_16_86@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-4083-9495>

To cite this article:

Jafarova S. (2021). Organization of distance education in Azerbaijan. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 697, Issue IV, pp. 105-110

ABSTRACT

Education, that affects the development of all areas, is considered one of the most important directions in the successful direction of society and the achievement of high results through progressive traditions. Globalization and the information society in the modern world have necessitated fundamental changes and new strategic approaches in all spheres of public life, especially in the field of education. Informatization of society forms a model of distance education, which is especially relevant during the COVID-19 pandemic. Distance education is a form of training conducted under the guidance of teachers in the form of a whole network, integrated into traditional education. This form of education is carried out with the help of computers and communication technologies. For this reason, the increase in the number of people who want to study at a distance causes certain difficulties. Therefore, one of the main tasks in the study of the potential of modern science and practice in Azerbaijan is the development of distance education, motivation of students, quality of education, methodological and information support of distance learning technologies.

Keywords: Education, distance, computer, form of education, method.

Article history

Received: 24.05.2021

Accepted: 04.08.2021

GİRİŞ

Təhsil cəmiyyətin həyatında mühüm, gərəkli sahələrdən biri, insan hüquqlarının həyata keçirilməsinin birbaşa asılı olduğu əsas nailiyyətlərin ən güclü hərəkətverici qüvvəsidir. Dövlətin, millətin tərəqqi yolu təhsildən, elmdən keçir: heç bir millət qılıncla, tufənglə irəli getmir, hansı millət tərəqqi edirsə, bu ancaq təhsilin, elmin gücünə baş verir (Quliyev, İsmixanov, 2020).

Təhsilin inkişafı cəmiyyətin tələbatından, sosial-iqtisadi uğurlarından asılı olduğu kimi, cəmiyyətin sosial-iqtisadi və mənəvi tərəqqisində də təhsil həlledici rol oynayır. Təhsil insanlara texnologiyaları çevik mənimsəmək, əmək bazarında layiqli yer tutmaq, sağlam həyat tərzini, ətraf mühitə münasibətdə düzgün mövqe seçmək imkanı verir. Məhz buna görə də müasir təhsil sisteminin qarşısında duran vacib vəzifələrdən biri ömür boyu təhsil almaq imkanını təmin etməkdən ibarətdir. Sürətli texnoloji tərəqqi insandan öz bilik və bacarıqlarını daim yeniləməyi, ehtiyac olduqda ixtisasını dəyişməyi, həyatın tələblərinə çevik şəkildə uyğunlaşmağı tələb edir.

Müasir dövrdə təhsil sisteminin qarşısında duran mühüm vəzifələrdən bir də qloballaşma və inteqrasiya ilə bağlıdır. Təhsilin qloballaşma şəraitində beynəlxalq təcrübəni nəzərə almaqla və mütərəqqi metodlardan, vasitələrdən istifadə etməklə dünya təhsil sisteminə inteqrasiyası onu daha da inkişaf etdirməyə, rəqabətqabiliyini yüksəltməyə imkan verir. Bu vasitələrin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsində distant təhsil alma formasının rolu böyükdür. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının IV strateji istiqamətinin 4.3, 4.7 və 4.8-ci bəndlərində Azərbaycanda distant təhsilin inkişaf etdirilməsi, rəqəmsal təhsil resurslarından istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, təhsillə bağlı media və internet resurslarının təmin edilməsi tələbi irəli sürülür. Distant təhsil dedikdə, informasiya-telekommunikasiya infrastrukturundan informasiyanın ötürülməsi üçün istifadə olunması, təhsilalanların və pedaqoji işçilərin sinxron və ya asinxron qarşılıqlı əlaqəsini nəzərdə tutan

distant təhsil texnologiyalarının tətbiqi ilə təhsil fəaliyyətinin təşkili başa düşülür (Tsyrenova, 2020).

Təhsilin informasiyalaşdırılması və elektron idarəsi demokratik idarəetmədə mühüm yerlərdən birini tutur. Elektron idarəolunma sistemi təhsil müəssisələrində rəhbərlik-təhsilalanlar, təhsilverənlər-təhsilalanlar, təhsilverənlər-valideynlər və rəhbərlik-pedaqoji kollektiv münasibətlərində qarşılıqlı pedaqoji əlaqələri düzgün formalaşdırır.

Dünyada gedən qloballaşma və informasiya cəmiyyəti ictimai həyatın bütün sahələrində, xüsusən təhsil sahəsində əsaslı dəyişikliklər, yeni istiqamətlər yaratmışdır (Fərzanə, 2011; Məmmədova, Səttarova, Bəşirova, 2014). Ənənəvi təhsil formaları qlobal prosesləri, iqtisadi inkişafı, insan kapitalının formalaşması üçün zəruri olan tələbləri və əhalinin artan təhsil ehtiyaclarını tam şəkildə təmin edə bilmir, bu səbəbdən də məsafədən təhsilə ehtiyac duyulur, eyni zamanda distant təhsil modelinə tələbat daha da artır. İnsanların ənənəvi formalar üzrə təhsil alması, hətta təhsil sahəsində inkişaf etmiş ölkələr üçün də çox mürəkkəbdir.

Məsafədən təhsilin tarixinə nəzər yetirsək məlum olur ki, təhsil tarixən iki istiqamətdə həyata keçirilib: birtərəfli və ikitərəfli. Birtərəfli təhsil dedikdə, öyrənənə təhsilverən tərəfindən məsafəli şəkildə mövzu ilə bağlı materialların çatdırılması nəzərdə tutulur. İkitərəfli distant təhsil isə öyrədən və öyrənənin məsafəli şəkildə qarşılıqlı fikir mübadiləsi ilə həyata keçirilən təhsil forması kimi qəbul edilib (Məmmədova, Səttarova, Bəşirova, 2014; Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu, 2009).

Müasir cəmiyyətin əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, bilik, informasiya və fikir mübadiləsini şəbəkələrdən istifadə etməklə ali səviyyəyə çatdırır. Burada isə internetdən istifadə etməklə məsafədən təhsil mühüm rol oynayır. Dünya təhsil sisteminə geniş yayılmış, mütərəqqi və səmərəli olan bu təhsilalma forması iki subyekti: həm tələbə və onu dəstəkləyən təhsil müəssisəsini, həm də müəllim-tələbə arasında müntəzəm dialoq, əks-əlaqəni özündə birləşdirir.

DİSTANT TƏHSİLİN TARİXİ VƏ AZƏRBAYCANDA TƏŞKİLİ

Distant təhsilin tətbiqi ilə bağlı ilk məlumata çex alimi Yan Amos Komenskinin 1632-ci ildə yazdığı "Böyük didaktika" əsərində rast gəlirik. Bu əsərdə öyrədənə öyrənən arasındakı qarşılıqlı mübadilə geniş şəkildə şərh edilmişdir. Lakin distant təhsil konsepsiyasının 1728-ci ildən formalaşdığını qəbul edənlər də az deyil. Belə ki, həmin ildə Kaleb Fillips ölkənin hər yerindən məktublar mübadiləsi yolu ilə stenoqrafiya sənətini öyrənmək məqsədilə tələbə toplamaq üçün Boston qəzetinə müraciət etmişdi. Bu, distant təhsilin başlanğıcı hesab edilirdi.

1892-ci ildə Amerikada "Poçt xidməti" vasitəsi ilə Vilyam Reyni Harper Çikaqo Universitetində ilk dəfə olaraq distant təhsil mərkəzi açmışdır. 1906-cı ildə bu təcrübədən Amerikanın Viskonsin Universitetində (University of Wisconsin) də tətbiq edilmişdir.

XIX əsrin 50-ci illərində Berlin Universitetinin fransız dili müəllimi C.Tusen və müasir dillər üzrə Berlin Cəmiyyətinin üzvü Q.Lanqenşeydt tərəfindən Berlində xarici dilləri qiyabi yolla öyrənmək forması təşkil olunmuşdur (Fərzanə, 2011). XX əsrin əvvəllərində isə bu sahədə işlər daha da intensivləşdirilmiş, Fransa, Kanada, Rusiya və başqa ölkələrdə tətbiq edilməyə başlanmışdır. Formalaşdığı tarixdən bu günə qədər distant təhsil konsepsiyası olduğu kimi qalsa da, dəyişən təkcə kommunikasiya kanalları olub.

1969-cu ildə Böyük Britaniyada Açıq Universitetin əsasının qoyulması distant təhsilin inkişaf etməsinə güclü təsir göstərmişdir. Belə təhsil müəssisələri Türkiyədə, Avstriyada, İsveçdə indi də fəaliyyət göstərməkdədir. 1972-1985-ci illərdə dünyanın bir çox ölkələrində (İspaniya, Koreya, Tayland, Kanada və s.) məsafədən təlim üzrə ixtisaslaşmış təhsil müəssisələri meydana gəlmişdir.

Hazırda ali təhsil insanların daha çoxu üçün zərurətə çevrilir. Amma çox sayda insanın ənənəvi formalar üzrə təhsil alması, hətta təhsil sahəsində inkişaf etmiş ölkələr üçün də çətindir. Ona görə də qloballaşma şəraitində təhsilin ən yeni və effektiv texnologiyalarına, o cümlədən distant təhsil texnologiyalarına tələbat artır.

Distant təhsil xarakterik olaraq çeviklik, modulluq, təhsilin keyfiyyətinə xüsusi nəzarət, müasir texnologiyalardan istifadə və digər xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Bu xüsusiyyətləri nəzərə almaqla təlim əhatəli, məqsədyönlü, faydalı şəkildə təşkil edilir, virtualıq qorunur, məsafədən təhsilin daha səmərəli təşkil olunması ilə biliklərin mənimsənilməsi asanlaşır. Distant təhsilin həyata keçirilməsində metodik cəhətdən müxtəlif audio-video, multimedia texnologiyaları vasitələrindən istifadə olunur. Bu gün Azərbaycan Respublikasının təhsil müəssisələrində məsafədən təlim zamanı ən çox elektron dərsliklərdən, internetdən, avtomatik layihələşdirmə sistemlərindən, elektron poçtlardan, elektron lövhələrdən, telekonfranslardan istifadə olunur. Bu da təhsilin daha keyfiyyətli olmasına şərait yaradır. Ənənəvi təhsil prosesində təsdiq olunmuş didaktik sistem yeddi əsas elementdən (təhsilin məqsədi, təhsilin məzmunu, öyrədən, öyrənən, təhsil metodu, təhsil vasitələri, təhsil formaları) təşkil olunursa, məsafədən təhsil zamanı didaktik pedaqoji sistem özündə 12 əsas elementi birləşdirir. Buraya da məqsəd, məzmun, təlim verən, təlim edilən, təlim metodları, təlim vasitələri, təlim formaları, tədris-maddi, maliyyə-iqtisadi, normativ-hüquqi, nəzarət və marketinq daxildir.

Distant təhsil zamanı həm də insan amili, texnoloji, pedaqoji, iqtisadi amillər və mədəni-millə dəyər amilləri nəzərə alınmalıdır. İnsan amili dedikdə, müəllimlər, texniki işçilər, proqramçı və digər işçi heyət, texnoloji amil dedikdə, informasiya vasitələri və sistemləri, internet şəbəkəsi, sistemlərin əhatəsi, pedaqoji amil dedikdə, öyrənən və öyrədənlər, öyrənmə prosesi, təlim üsulları, qiymətləndirmə, iqtisadi amillər – gəlirgətirmə, ticarət, sərmayə qoyuluşu, internet şəbəkəsinin sürətli təminatı, mədəni-millə dəyər amilləri dedikdə isə milli dəyərlərin qorunması, mədəniyyət anlayışı, pedaqoji mədəniyyətin virtual aləmdə də formalaşdırılması və digər məsələlər nəzərdə tutulur.

COVID-19 PANDEMİYASI ZAMANI DİSTANT TƏHSİLƏ TƏLƏBAT

COVID-19 pandemiyası təhsilin məzmunu və formatına yenidən nəzər salmaq zərurətini

meydana çıxarmışdır. Dünyada yeni növ koronavirus infeksiyasının (COVID-19) sürətlə yayıldığı bir dövəmdə demək olar ki, bütün inkişaf etmiş ölkələrdə təhsil müəssisələrinin müvəqqəti olaraq bağlanması təhsilin inkişafını bir qədər zəiflətdi. Bu məhdudlaşdırma, təhsilin bütün pillə və səviyyələrinə öz təsirini göstərmişdir. Təhsil müəssisələrinin fəaliyyətində durğunluq, ilk növbədə əhali arasında çəşqınlığa səbəb olsa da, daha sonra bu böhrandan alternativ vasitələrlə çıxış yolunun axtarılmasına şərait yaratdı. Ənənəvi təhsil formasının dayandırılması ilə onlayn təhsilə zərurət yarandı və distant təhsil texnologiyalarına tələbat artdı. Tədris prosesinin təşkili rəqəmsal texnologiyaların müasir səviyyəsinə uyğunlaşdırıldı. Bu da Azərbaycanda təhsil sahəsində onlayn dərslərin, seminarların, vebinarların keçirilməsinə imkan yaratmaqla distant təhsilin daha geniş miqyasda yayılmasına səbəb oldu. Xüsusi karantin, özünü təcrid dövründə təhsilənlər ixtisas sahələri üzrə internet vasitəsilə müxtəlif onlayn vebinarlara qoşulmaq imkanına, eləcə də vebinarlar, seminar və konfranslar vasitəsilə bilik və intellektual səviyyələrinin artırılması imkanına nail oldular.

Distant təhsil ənənəvi təhsilə formaı ilə müqayisədə şagird və tələbələrin müstəqilliyini, şüurlu düşünməsini, yaradıcılıq qabiliyyətlərini daha yaxşı inkişaf etdirir; eyni zamanda informasiya mübadiləsində təhsilənlər və təhsilənlər arasında münasibətlərin strateji səmərəliliyini yüksəldir. Qeyd etmək lazımdır ki, ənənəvi təhsil zamanı əyani vasitələrlə təlimə marağın artırılması daha asandır. Məsələn, ənənəvi dərslərdə təhsilənlər əsasən dərslilər, dərş vəsaitləri, əyani vəsaitlər, tədris-texniki vasitələr və s. istifadə edərək şagirdlərin diqqətini təlimə yönəldə bilirlər. Distant təhsil zamanı isə təlim prosesini daha keyfiyyətli təşkil etmək üçün rəqəmsal texnologiyaların imkanlarından sistemli və məqsədyönlü istifadə olunması lazım gəlir. Şübhəsiz, müəllimlər distant təhsil zamanı da ənənəvi vasitələrdən istifadə edə bilirlər; lakin nəzərə almaq lazımdır ki, onlayn təhsil prosesində təlim vasitələri, əsasən, elektron xarakter daşımali və təhsilənlərin bu vasitələri əldə etmələri üçün əlverişli şərait yaradılmalıdır. Buraya elektron

dərslilər, elektron metodik vəsaitləri, audio-video tədris-informasiya vasitələrini və digər elektron vəsaitləri aid etmək olar. Materialların tədrisi zamanı öyrənmə prosesində geniş təlimatlar verilməli, materialın quruluşu və hazırlanmasında modul prinsipindən istifadə edilməlidir. Distant təhsil zamanı təhsilənlər pedaqoji prosesi təşkil edərəkən mövcud şəraiti də nəzərə almalıdırlar. Bundan başqa, texnologiyalar, təlim metodları öyrənlərin və öyrədənlərin məqsəd və imkanlarına cavab verərsə, distant təhsil əyani təhsilə formaı qədər səmərəli ola bilər.

DİSTANT TƏHSİLİN MÜSBƏT VƏ MƏNFI TƏRƏFLƏRİ

Beynəlxalq statistikaya görə, distant təhsildə öyrənlərin əksəriyyəti yaşı 25-i ötmüş, işləyən və işdən ayrılmadan peşəkar biliklərini genişləndirmək istəyən şəxslərdir (Tsyrenova, 2020). Deməli, illər ötdükcə daha çox inkişaf etmək perspektivi olan bu təhsilə formaı hamı üçün münasibdir. Amma digər təhsilə formaları kimi distant təhsilin də həm müsbət, həm də mənfi cəhətləri var.

Distant təhsil müasir dövrdə ənənəvi təhsillə müqayisədə bir sıra üstünlüklərə malikdir:

- Əvvəllər təhsil almaq imkanı olmayan şəxslər üçün əvəzedilməzliyi və ikinci dəfə təhsil almaq imkanının təmin edilməsi;
- Təhsilənlərlə qrup və ya fərdi qaydada işləmək, habelə vaxt itkisinin qarşısının alınması;
- Şagird, müəllim və valideynlər arasında dialoqların aparılması;
- Utancaqlıq və auditoriya qarşısında çıxış etmək fobiyası kimi kommunikasiya keyfiyyətləri ilə bağlı psixoloji maneələrin dəf edilməsi;
- Xarici tələbələrin sayının artırılması;
- İnküziv təhsilə dəstək;
- Geniş kütlələr üçün məlumat və təhsil kampaniyalarının həyata keçirilməsi.

Ənənəvi metodikaya və ya müasir pedaqoji təlim texnologiyalarından istifadəyə baxmayaraq, tədris prosesinin faktiki olaraq adi təlim prosesini təkrarlaması onun əsas mənfi cəhətlərindən sayılır. Elə bu səbəbdən də distant təhsilin müsbət cəhətləri kimi mənfi cəhətləri də vardır:

- Təhsilalanların təhsil səviyyəsi və peşəkar təcrübəsindəki fərqləri, bilik səviyyələrini tam nəzərə almağa imkan vermir;
- Sonda qazanılmış diplom və ya sertifikatın keyfiyyətli təhsilin göstəricisi kimi qəbul olunmaması və bir çox ölkələrdə tanınmama halları;
- Təhsilalanlarla müəllimlərin arasında əyani ünsiyyətin itməsi;
- Təhsilalanların praktik dərslərdən kənar qalması;
- Dərslərdə interaktivliyin azlığı;
- İnternet resursları zəif olduğu halda dərslərin keyfiyyətinin azalması;
- İntensiv nəzarətin zəifliyi.

Distant təhsilin özəlliklərindən biri də inküziv təhsil və xüsusi təhsil sahəsində bu təhsilə ehtiyacın daha çox olmasıdır. Aydındır ki, fiziki qüsurlu insanların təhsil müəssisələrinə get-mələri bir çox səbəblərdən çətinlik törədir, avtobuslarda, məktəblərdə pantusların, liftlərin olmaması onlara təhsil alması istiqamətində müəyyən maneələr yaradır. Distant təhsil alma formasında isə sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər (fiziki qüsurlu, əqli qüsurlu, autizm və daun sindiromlu insanlar) yaşayış yerlərini tərk etmədən onlayn dərslərə qoşularaq, bilik və bacarıqlarını artırmağa bilirlər.

NƏTİCƏ

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1.0.9., 10.5 və 13.1.3 bəndlərində distant təhsil haqqında məlumat verilir. Son illərdə təhsil sahəsində texnoloji inqilab sayılan distant təhsil intensiv surətdə inkişaf etmişdir. Bu cür təhsilin tarixi əyani şəkildə göstərir ki, o, dünyanın müxtəlif ölkələrində cəmiyyətin yeni tələblərinə adekvat təhsil formasıdır. Distant təhsil mobil virtual təhsil mühiti yaradılması və hər bir müdaxim üçün çəkilən xərclərin ənənəvi təhsil formaları ilə müqayisədə 2-3 dəfə azaldılması hesabına keyfiyyəti saxlamaqla təhsil xidmətlərinin əlçatan olmasını təmin etməyə imkan verir. WEB texnologiyaların potensialı bütün dünyanın təhsil resurslarını akkumulyasiya etməyə şərait yaradır. Qloballaşma, inteqrasiya, mobillik və operativliyin

təmin edilməsi şəraitində bu resursların bir yerdə cəmlənməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Distant təhsilin açıqlığı, yəni qəbul imtahanları vermədən ali təhsil almağın mümkün-lüyünə təminat verilməsi də şəbəkə təhsil xidmətlərinin potensial istifadəçiləri üçün mühüm amildir.

Qeyd edilən bəzi çatışmazlıqlara baxmayaraq, distant təhsilin əhəmiyyəti Azərbaycanda da yüksək qiymətləndirilir və onun inkişaf etdirilməsi istiqamətində lazımı işlər aparılır.

Qeyd: *Məqalə Təhsil İnstitutunun dəstəyi, Təhsil İdarəçiləri Assosiasiyası və T-Network təhsil işçilərinin təcrübə və kommunikasiya platformasının təşkilatçılığı ilə 22-25 aprel 2021-ci ildə keçirilən Təhsil İdarəçiliyi Beynəlxalq Konfransında təqdim edilib.*

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ Azərbaycan Respublikasının Təhsil Qanunu. Bakı, Hüquq ədəbiyyatı. (2009). 80 s.
- ² Fərzanə, C.Ç. (2011). Ali məktəbdə təlim prosesinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində məsafədən təhsilin sistemi və imkanları. Bakı. 142 s.
- ³ http://www.anl.az/down/meqale/az_muellimi/2010/dekabr/145271.htm
- ⁴ http://www.anl.az/down/meqale/az_muellimi/2011/aprel/170477.htm
- ⁵ Məmmədov, F.M., İmamverdiyeva, N.B., Şixəliyeva, İ.V. (2015). Pedaqogika (Nəzəri və əyləncəli pedaqogika). Bakı, “Sabah”. 935 s.
- ⁶ Məmmədova, Ü.M., Səttarova, Ü.E., Bəşirova, Z.Y. (2014). Distant təhsilin üstünlükləri, çatışmazlıqları və Azərbaycanda inkişaf səviyyəsi, Transaction of Azerbaijan National Academy of Sciences, Series of Physical-Technical and Mathematical Sciences: Informatics and Control Problems, Vol. XXXIV, No.3.
- ⁷ Quliyev, S., İsmixanov, M. (2015). Müəllimlik ixtisasına giriş. Bakı, ADPU.
- ⁸ Tsyrenova, M.İ. (2020). Opyt ispol'zovaniya massovykh otkrytykh onlayn-kursova v distantsionnom obuchenii kitayskikh studentov v period epidemii Covid-19 // Uspekhi sovremennykh gumanitarnykh nauk / Uspekhi gumanitarnykh nauk. c. 31.